10. SINIF COĞRAFYA DERSİ

1. DÖNEM 1. ORTAK YAZILI SINAV PROVASI · PUANLAMA ANAHTARI

Senaryo 5 · Kitapçık B · Sezgi Empati Educational Assessments · www.sanalsinav.com

1. COĞ.10.1.1 · Örnek olay, olgu ve/veya mekânı coğrafyanın temel kavramları ile ilişkilendirebilme · kolay — 10 puan

Madde	Ölçüt	Puan
	Birinci kavramı (konum, yer, insan-çevre etkileşimi, bölge, mekân vb.) doğru adlandırır ve metinden uygun bir kanıtla ilişkilendirir.	5
	İkinci kavramı doğru adlandırır ve metinden uygun bir kanıtla ilişkilendirir.	5

Örnek cevap: Konum: Rize Doğu Karadeniz kıyısındadır. İnsan-çevre etkileşimi: İnsanlar eğimli yamaçları basamak basamak düzenleyerek çay bahçesine dönüştürmüş; doğal ortamı ihtiyaçlarına göre değiştirmiştir.

Sık hatalar: Kavramı adlandırıp kanıt göstermemek; Konum ile yer kavramını karıştırmak

2. COĞ.10.2.1 · Örnek uygulamalar üzerinden CBS ve uzaktan algılamanın kullanım alanlarını özetleyebilme · zor — 20 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	Sel riskiyle ilgili üç uygun katman yazar (akarsular, eğim ya da yükselti, yağış, yerleşim alanları, zemin ya da bitki örtüsü, geçmiş sel kayıtları). İkisi doğruysa ölçüt puanının yarısı verilir.	7
a)	Bir katmanın neden gerekli olduğunu açıklar.	3
b)	UA'nın veri (görüntü) toplama görevini belirtir (bitki örtüsü, yeni yapılaşma, taşkın alanları).	3
b)	CBS'nin katmanları depolayıp çakıştırarak analiz etme ve harita üretme görevini belirtir.	7

a) Örnek cevap: Akarsular, eğim ve yerleşim alanları. Yerleşim katmanı gereklidir; çünkü risk haritasının amacı selin hangi konutları ve insanları etkileyeceğini göstermektir.

b) Örnek cevap: UA uydu görüntüleriyle verinin bir kısmını toplar; örneğin dere yataklarındaki yeni yapılaşmayı gösterir. CBS ise bu görüntüleri ve öteki katmanları bir araya getirir, çakıştırıp analiz eder ve sel riski haritasını üretir.

Sık hatalar: Selle ilgisiz katman yazmak; UA ile CBS'yi aynı işi yapan sistemler saymak

3. COĞ.10.2.2 · Mekânsal bilgi teknolojilerini kullanarak altlık haritalar üzerinde mekânsal veriler oluşturabilme · orta — 15 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	Merkez için 7 000, Bahçeli için 4 000 kişi/km² bulur.	3
b)	Lejantı açıktan koyuya düzenli bir sırayla doldurur.	2
b)	Mahalleleri doğru sınıflara göre tarar: Merkez ve Pınarlı en koyu; Yeşiltepe ve Bahçeli orta; Çınarlı, Gölbaşı, Sanayi ve Ovacık en açık (bir-iki hata varsa ölçüt puanının yarısı verilir).	5
c)	Nüfusun ilçenin orta-batı kesiminde (Merkez, Pınarlı) yoğunlaştığını, kenar ve sanayi mahallelerinde seyrek olduğunu yorumlar.	5

a) Örnek cevap: Merkez: 42 000 / 6 = 7 000 kişi/km². Bahçeli: 24 000 / 6 = 4 000 kişi/km².

b) Örnek cevap: 1000'den az: boş ya da seyrek noktalı; 1000–4999: çapraz çizgili; 5000 ve üzeri: koyu dolu. Merkez ve Pınarlı koyu, Yeşiltepe ve Bahçeli çizgili, öteki dört mahalle seyrek noktalı taranır.

c) Örnek cevap: Nüfus ilçenin ortasındaki Merkez ve Pınarlı'da toplanmış; kuzeydoğudaki Gölbaşı ile güneydoğudaki Sanayi ve Ovacık'ta seyrektir.

Sık hatalar: Yoğunluğu alan / nüfus diye ters hesaplamak; Lejant tonlarını sırasız kullanmak

4. COĞ.10.3.1 · Yerkürenin tektonik yapısını çözümleyebilme · kolay

10 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	I uzaklaşan; II ve III yaklaşan sınır olarak belirtir.	5
b)	I okyanus ortası sırt; II okyanus hendeği ya da volkanik dağ; III sıradağ (kıvrım dağı) yazar. İkisi doğruysa ölçüt puanının yarısı verilir.	5

a) Örnek cevap: I: uzaklaşan sınır. II: yaklaşan (dalma-batma) sınır. III: yaklaşan (çarpışma) sınır.

b) Örnek cevap: I: okyanus ortası sırt. II: okyanus hendeği ve volkanik dağlar. III: sıradağlar.

Sık hatalar: Okyanus-kıta sınırında hendeği kıtada göstermek; Uzaklaşan sınırda sıradağ oluştuğunu sanmak

5. COĞ.10.3.1 · Yerkürenin tektonik yapısını çözümleyebilme · zor

20 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	Suyu manto (magma), ısı kaynağını yerin derinliklerindeki (çekirdek kaynaklı) ısı, kâğıtları levhalar olarak eşleştirir. İkisi doğruysa ölçüt puanının yarısı verilir.	7
b)	Mantodaki ısınan maddenin yükselip yayıldığını, soğuyunca alçaldığını, yani konveksiyon akımları oluştuğunu belirtir.	7
b)	Bu akımların üzerindeki levhaları sürükleyerek uzaklaşma ve yaklaşmalara yol açtığını açıklar.	3
c)	Bir sınırlılık yazar (manto sıvı su gibi değildir, çok yavaş akar; levhalar kâğıt gibi ince ve hafif değildir; hareket milyonlarca yılda olur vb.).	3

a) Örnek cevap: Su: manto. Isı kaynağı: yerin derinliklerindeki ısı. Kâğıt parçaları: levhalar.

b) Örnek cevap: Mantoda ısınan madde yükselir, yüzeye yakın yerde yanlara yayılır, soğuyunca alçalır; böylece konveksiyon akımları oluşur. Bu akımlar üzerindeki levhaları sürükler; akımların ayrıldığı yerde levhalar uzaklaşır, birleştiği yerde yaklaşır ve çarpışır.

c) Örnek cevap: Manto su gibi hızlı akmaz; levha hareketleri yılda yalnızca birkaç santimetredir.

Sık hatalar: Konveksiyon akımlarını rüzgâra ya da okyanus akıntılarına bağlamak; Deneyle gerçek arasındaki farkı görmemek

6. COĞ.10.3.2 · Yeryüzü şekillerinin oluşumunda etkili olan aşınma ve çözünme süreçleri ile iklim ve kayaç özellikleri arasındaki ilişki · kolay

10 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	Kimyasal ayrışma (çözünme) yazar.	3
b)	Mermerin kalsiyum karbonatlı, yağmur suyunda çözünebilen bir kayaç olduğunu belirtir.	3
b)	Granitin suda çok az çözündüğünü, dayanıklı olduğunu belirtir.	2
b)	Kentin yağışlı ikliminin mermerin çözünmesini hızlandırdığını belirtir.	2

a) Örnek cevap: Kimyasal ayrışma (çözünme).

b) Örnek cevap: Mermer, yağmur suyunda çözünebilen karbonatlı bir kayaçtır; kentin yağışlı olması çözünmeyi hızlandırmıştır. Granit ise suda çok az çözünür; bu yüzden aynı koşullarda bozulmamıştır.

Sık hatalar: Değişimi rüzgâr aşındırmasına bağlamak; Yalnız kayacı ya da yalnız iklimi açıklamak

7. COĞ.10.3.2 · Yeryüzü şekillerinin oluşumunda etkili olan aşınma ve çözünme süreçleri ile iklim ve kayaç özellikleri arasındaki ilişki · zor

15 puan

Madde	Ölçüt	Puan
a)	Fiziksel (mekanik) ayrışma yazar.	**3**
b)	Ortam 1'de kayaçların gündüz genleşip gece büzülerek parçalandığını açıklar.	**6**
b)	Ortam 2'de çatlaklardaki suyun donunca genleşip kayacı parçaladığını (donma-çözülme) açıklar.	**6**

a) Örnek cevap: Fiziksel (mekanik) ayrışma.

b) Örnek cevap: Çölde kayaçlar gündüz ısınıp genleşir, gece soğuyup büzülür; bu tekrarlandıkça kayaçlar çatlayıp parçalanır. Yüksek dağda ise çatlaklara dolan su gece donunca hacmi artar ve çatlakları genişletir; gündüz çözülüp gece yeniden donarak kayacı parçalar.

Sık hatalar: Yüksek dağda kimyasal ayrışmanın baskın olduğunu sanmak; İki süreci aynı mekanizmayla açıklamak